

#8

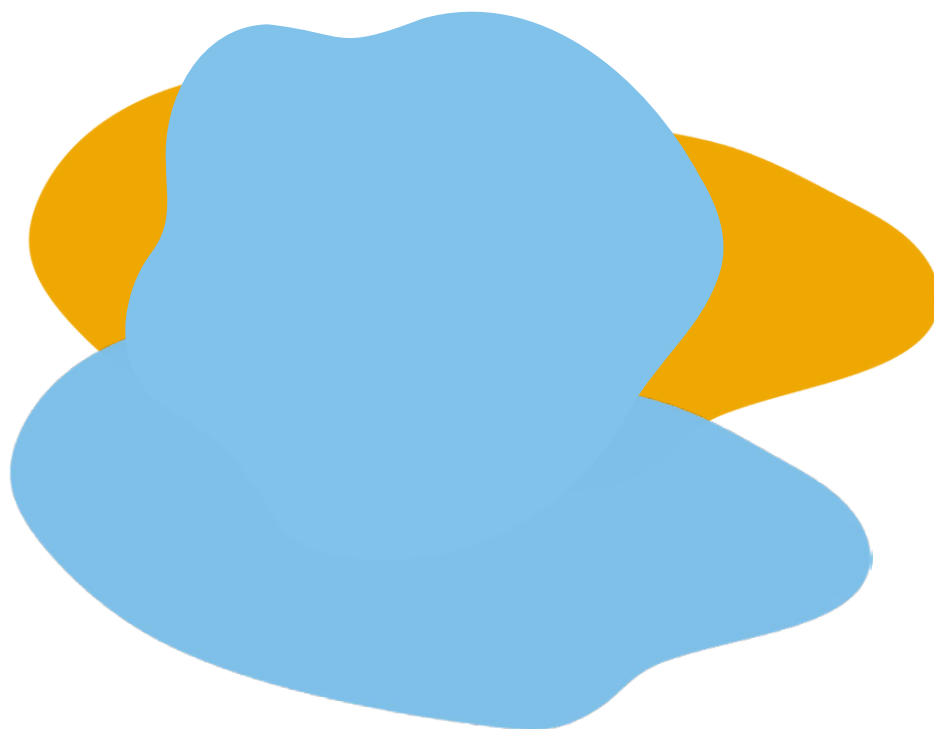
Rapportserien
FORSKNING & SKOLUTVECKLING
i samverkan

MUSIKENS ROLL I MALMÖ STADS FÖRSKOLOR

JENS IDELAND OCH
CAMILLA JONASSON

PEDAGOGISK
INSPIRATION
MALMÖ

NR 8 2025

FORSKNING & SKOLUTVECKLING i samverkan

Materialet publiceras via open access (öppen tillgång) under Creative Commons-licensen CC BY-NC-ND 4.0.

Distribution: Pedagogisk inspiration Malmö

Layout: Kristian Ingers, Pedagogisk inspiration, Malmö stad

Elektronisk version tillgänglig på: www.pedagogmalmö.se

Bild framsida: Jens Ideland

OM RAPPORTEN

Pedagogisk Inspiration Malmö (Pi) är en gemensam utvecklingsenhet för Förskoleförvaltningen, Grundskoleförvaltningen och Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen i Malmö stad. En av enhetens centrala uppgifter är att stärka skolverksamheternas vetenskapliga bas och förmåga att använda forskning och vetenskapliga metoder samt att utveckla ett nära samarbete mellan skolverksamheter, forskare och lärosäten rörande forskning om, för och med förskolor och skolor.

I rapportserien *Forskning och skolutveckling i samverkan* samlas texter och rapporter från projekt och undersökningar som genomförts av, eller i samarbete med, de forskare och forskarutbildade lärare som arbetar som vetenskapliga utvecklingsledare på Pedagogisk inspiration Malmö. Texterna bygger på forskning och vetenskapliga metoder men har ofta skrivits i samarbete med exempelvis pedagogisk personal, skolledare eller externa forskare från lärosäten och kan därför ha olika karaktär. I serien finns utrymme för bland annat rapporter från forskningsbaserade skolutvecklingsprojekt, undersökningar och analyser riktade mot skolverksamheter samt vetenskapliga artiklar.

I detta nummer av rapportserien står musik i förskolan i fokus. Genom kvalitativa intervjuer, enskilt och i fokusgrupper, har två vetenskapliga utvecklingsledare och forskare från Pedagogisk inspiration Malmö (Pi) undersökt hur personal inom förskolan uppfattar och ser på musikens roll i Malmö stads förskolor. Rapporten riktar sig till personer inom förskola och skola, samt till dem med intresse för skolutveckling och vetenskapliga metoder, särskilt i relation till musik och andra estetiska ämnen. Texten bygger på forskning och vetenskapliga metoder, men har inte granskats av externa forskare. Delar av resultaten kan komma att publiceras och genomgå sådan granskning i framtiden.

Nyckelord: estetiska uttryck, förskola, musicerande, musik, systematiskt kvalitetsarbete.

Jens Ideland är vetenskaplig utvecklingsledare på Pedagogisk inspiration Malmö och fil.dr. i tillämpad IT med inriktning mot utbildningsvetenskap samt fil.lic. i musikpedagogik. I sin forskning är Jens bland annat intresserad av hur den sociala organisationen och användningen av olika verktyg formar aktiviteter och lärande.

Camilla Jonasson är vetenskaplig utvecklingsledare på Pedagogisk Inspiration Malmö (PI) och Fil. Dr. i musikpedagogik. Hon har arbetat som musik- och svensklärare i Malmö stads grundskola. Hennes forskarbana och engagemang i skolutveckling utgår från frågor om lärande, estetik, jämställdhet och barns rätt att uttrycka sig med alla sina språk.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	SAMMANFATTNING	5
	BAKGRUND OCH SYFTE	6
	Syfte och frågeställningar	7
	Styrdokument och forskning om musik i förskolan	7
	• Musikens roll i förskola och styrdokument	7
	• Forskning om musik i förskolan	7
	Metod, genomförande och analys	9
	RESULTAT AV INTERVJUER OCH FOKUSGRUPPER	11
	Insatser för att stärka musik och musicerande i förskolorna	11
	• Satsningar på pedagogisk personal med musikkompetens	11
	• Musik och språkutveckling	12
	• Barn gör sina röster hörda	13
	• Samverkan och nätverk	13
	• Spår av tidigare satsningar på musik	14
	Förskolornas arbete med musik och musicerande	14
	• Musiken i den dagliga verksamheten och miljön	14
	• Musik för lek, rörelse, drama och aktiviteter	15
	• Musik för undervisning och språkutveckling	16
	• Musiken i längre projekt och för sin egen skull	16
	Möjligheter och utvecklingsbehov för musik i förskolan	17
	• Behov av långsiktigt och medvetet arbete med musik	17
	• Utmaningar att engagera pedagogisk personal i arbete med musik	18
	• Möjligheter att engagera pedagogisk personal i arbete med musik	19
	• Stöd för musik och musicerande i styrdokument och ledningsstrukturer	19
	DISKUSSION - MUSIKENS ROLL OCH MÖJLIGHETER I MALMÖ STADS FÖRSKOLOR	21
	Musikens egenvärde och bidrag till barns utveckling	21
	Arbete för ökad likvärdighet	22
	Möjliga vägar framåt	23
	Att synliggöra musiken	25
	REFERENSER	27

SAMMANFATTNING

Musik har en lång och rik tradition inom förskolan, och det finns en mängd litteratur och forskning som lyfter musikens betydelse för barns utveckling och lärande. I Malmö stad har förskoleförvaltningen gjort betydande satsningar på musik. Samtidigt är bilden av hur förskolor använder och arbetar med musik inte helt tydlig. Syftet med denna rapport är att belysa musikens roll i Malmö stads förskolor. Studien fokuserar på tre huvudsakliga frågeställningar:

- Vilka insatser görs och har gjorts för att stärka musik och musicerande i förskolorna?
- Hur arbetar förskolor och pedagogisk personal med musik och musicerande?
- Vilka möjligheter, utmaningar och utvecklingsbehov finns för musiken i förskolorna?

Metoden som användes var semistrukturerade kvalitativa intervjuer, enskilt eller i fokusgrupper, med personer i olika roller inom förskoleförvaltningen såsom förskollärare, utvecklingspedagoger, rektorer, förste förskollärare och utbildningschefer. Intervjuerna genomfördes under hösten 2024. Några viktiga resultat från analysarbetet är:

- Musik används i varierande grad i förskolorna, från att sjunga några sånger under samlingar till att arbeta medvetet och långsiktigt med musik i projekt.
- Pedagoger med musikkompetens samt pedagogisk personal som beskrivs som "eldsjälar" spelar en viktig roll i att driva musikarbetet i förskolorna, men riskerar också att få en särställning och tung arbetsbörda.
- Musik ses som ett värdefullt verktyg för språkutveckling och lärande, men också som en aktivitet som kan bidra till barns sociala och emotionella utveckling.
- Det finns en variation i synen på vad som räknas som ett medvetet arbete med musik i förskoleverksamheterna, och det finns behov av att bredda och sprida kunskapen och förmågan att använda musiken som pedagogiskt verktyg.

Slutsatserna från studien är att musiken har en viktig roll i förskolorna i Malmö, men att det finns utmaningar i att utveckla och prioritera arbetet med musik. Resultaten pekar mot att det finns ett behov av att ta vara på och utveckla de resurser, kompetenser och nätverk som finns på ett mer systematiskt sätt. För att kunna ta vara på de positiva möjligheter som musiken erbjuder för barns lärande och utveckling, kan musiken behöva bli mer synlig i reflektioner och förskolans systematiska kvalitetsarbete.

MUSIKENS ROLL I MALMÖ STADS FÖRSKOLOR

Uppfattningar om musikverksamhetens historik, vardag och potential

Jens Ideland och Camilla Jonasson

BAKGRUND OCH SYFTE

Musik har en lång tradition i förskolan och är en viktig del av både undervisning och lek. I Malmö stad har förskoleförvaltningen genomfört flera betydande satsningar på musik, såsom *Musiken stärker*¹ och *Vibrations of Music*². Förvaltningen har även satsat på utvecklingspedagoger med musikkompetens som stödfunktion för att stärka musik och musicerande utifrån förskolornas behov. Dessa initiativ syftar till att främja musikens egenvärde samt användandet av musik som ett verktyg för exempelvis språkutveckling i förskolan. Förskoleförvaltningen samarbetar även med förskolläraryrket på Malmö universitet (Mau) genom samarbetsprojektet *KLING – musik i förskolan*, samt med flera förskolor och pedagoger i och utanför Malmö genom ULF-nätverket³ *Flerstämmig didaktisk analys av musik- och litteracitetspraktiker i förskola* (FAMULI). Det har även tidigare genomförts två forskningscirkel, Musik och genus samt Musik och inkludering, i samarbete med lärare vid Mau för pedagoger i staden.

Trots många satsningar saknas en samlad bild av vilken roll musiken har i Malmö stads förskolor. Därför har två vetenskapliga utvecklingsledare (kommunanställda forskare) från Pedagogisk inspiration Malmö (Pi) fått i uppdrag att genomföra en intervjustudie med personer i olika roller inom förskoleförvaltningen såsom förskollärare, utvecklingspedagoger, rektorer, förste förskollärare och utbildningschefer. De vetenskapliga utvecklingsledarna är även författare till denna rapport. Det övergripande syftet är att få en bättre bild av hur musiken syns och hörs inom förvaltningen, hur den används och vilken funktion den har, vem som musicerar och hur musiken och musicerandet sker i förskolan, samt vilket utrymme den får i förskolornas och förvaltningens kvalitets- och utvecklingsarbete. Uppdragsgivare är förskoleförvaltningen i Malmö stad och arbetet har gjorts i samverkan med representanter från , som drivs gemensamt av förskoleförvaltningen och Mau.

¹ *Musiken Stärker* var ett pilotprojekt inom förskoleförvaltningen 2016/2017 med fokus på musikens roll i att stärka barns lärande, delaktighet, inflytande och kommunikationsförmåga (Pedagog Malmö, u.å.)

² *Vibrations of Music* var ett Erasmusprojekt som startade 2018 i samarbete mellan förskolor i Malmö, Grekland och Bulgarien, där musik används för utveckling, inkludering, interkulturalitet och normkritik (Pedagog Malmö, 2018).

³ ULF står för Utbildning, lärande, forskning och är en samverkansmodell mellan akademi och skola vad gäller forskning, skolverksamhet och lärarutbildning (Mau, 2025).

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna rapport är att belysa musikens roll i Malmö stads förskolor utifrån tre frågeställningar:

- Vilka insatser görs och har gjorts för att stärka musik och musicerande i förskolorna?
- Hur arbetar förskolor och pedagogisk personal med musik och musicerande?
- Vilka möjligheter, utmaningar och utvecklingsbehov finns för musiken i förskolorna?

Efter denna inledning och syftesbeskrivning fortsätter rapporten med en sammanfattning av styrdokument och för rapporten relevant forskning. Därpå följer metod, genomförande och analys. Avsnittet som följer redogör för resultatet i tre delar, som motsvarar de tre frågeställningarna. Därefter förs en sammanfattande diskussion om musikens roll och möjligheter i Malmö stads förskolor. Rapporten avslutas med en reflektion kring hur musiken i Malmö stads förskolor kan förstås i en större kontext.

Styrdokument och forskning om musik i förskolan

Denna del beskriver kortfattat hur musiken har utvecklats i förskolan och hur den skrivs fram i styrdokument och forskning. Avsnittet gör inte anspråk på att vara heltäckande, utan syftet är att ge en bakgrund som underlättar förståelsen av denna rapport och den avslutande diskussions- och reflektionsdelen.

Musikens roll i förskola och styrdokument

Musik har en lång och rik tradition i förskolan, men dess roll har genomgått betydande förändringar över tid. Tidigt användes sång- och rörelselekar i förskolan främst för att skapa glädje och engagemang hos barnen, samt för att främja deras rörelse och fostran. På 1960- och 1970-talen skiftades fokus från att musiken ansågs spela en viktig roll för barnets allmänna utveckling till att bli mer av ett upplevelse- och experimentområde där barnens initiativ och spontana skapande var i centrum (Holmberg, 2012). Med förskolans första läroplan, Lpfö 98, blev förskolan en del av utbildningsväsendet. I förskolans nuvarande läroplan (Lpfö 18) är musiken framskriven som både mål och medel. Exempelvis står att "utbildningen ska ge barn möjlighet att uppleva, gestalta, och kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans" (s. 9). "På så sätt är skapande både ett innehåll och en metod i förskolan för att främja barnens utveckling och lärande" (s.9). Skrivningarna i läroplanen om musik eller estetiska uttryck är dock kompakta och omfattar endast ett par meningar.

Forskning om musik i förskolan

Forskning om musik i förskolan från 2000-talet i Sverige och Norden har behandlat olika områden. Tidigare studier har bland annat betonat musikens betydelse och inverkan på barns språkutveckling, inte minst i mångkulturella och flerspråkiga kontexter (Ehrlin, 2012; Kultti, 2012). Ehrlins (2012) studie

visar exempelvis att musik kan fungera som ett verktyg för att stimulera språkutveckling och social interaktion. Men musik möjliggör även kommunikation när barnens talade språk inte är tillräckligt utvecklat. Kultti (2012) lyfter i sina resultat fram att musik och språk är tätt sammanflätade i förskolans aktiviteter som lek, sångsamlingar och sagostunder och att dessa spelar en central roll i att stödja flerspråkiga barns kommunikativa utveckling. Sånger som inkluderar gester (rörelsesånger) erbjuder barnen möjlighet att delta genom såväl fysiska som språkliga handlingar, vilket gör att skillnader i barns språkliga kunskaper inte blir ett hinder för deltagandet (Kultti, 2012). I andra studier lyfter exempelvis Persson Aronson (2022) och Holmberg (2012) att det finns en inofficiell och ofta omedveten kanon av sånger och uppfattningar om vad som är "rätt" musik att sjunga med barn, vilket bland annat kan hindra musikaliskt lekande och spontant utforskande.

I linje med läroplanens fokus på lärande har forskningen om musik i förskolan fått ett tydligare fokus på musik som didaktisk metod och undervisningsstrategi. Exempelvis lyfter Holmberg (2014) fram musikens användning som verktyg för att främja barns språkutveckling, sociala interaktion och emotionella välbefinnande, men även på musikstundernas möjlighet som gemensam plattform där barn kan uttrycka sig och interagera kreativt. För att musik ska främja barns lärande och utveckling krävs dock tillräcklig kompetens och resurser hos pedagogerna (Holmberg, 2014).

Även barnens delaktighet har varit i fokus, som i Wassrins (2016) studie. I denna undersöks hur musik kan användas i förskolan för att ge barnen större möjligheter att vara delaktiga och påverka sin vardag. För att främja barns deltagande och inflytande i förskolans musikaktiviteter visar resultatet på vikten av tid och att integrera musik med andra uttrycksformer. Musikaktiviteter som improvisation och musikämnet i stort kan bidra till större delaktighet och jämlikhet för de yngsta. Den pedagogisk personalens förmåga att lyssna är dock avgörande för att möjliggöra barns inflytande.

På senare tid har förskollärarnas roll blivit mer central i studier av musik i förskolan. Ett exempel är en studie av Lagerlöf och Wallerstedt (2018) som undersöker förskollärares perspektiv på musikundervisningens utmaningar för de yngsta barnen (1–2 år). Även denna studie lyfter förskollärares kompetens. Resultaten visar att förskollärare ofta känner sig osäkra på estetiska uttrycksformer, särskilt musik, vilket leder till att de undviker att sjunga och spela med barnen. Studien betonar, förutom kompetens och kunskap i musik, vikten av ett ämnesadekvat språk för att möjliggöra undervisningsuppdraget, något som även lyfts av Zimmerman-Nilsson och Holmberg (2024). Lagerlöf och Wallerstedt (2018) menar att förskollärarytbildningen spelar en central roll i att förse lärarna med nödvändiga kunskaper och begrepp. Genom att musiken har fått ett minskat utrymme i förskollärarytbildningen har detta haft en negativ påverkan på förskollärarnas förmåga att använda och undervisa i musik (Lagerlöf & Wallerstedt, 2018).

I sin avhandling lyfter Persson Aronson (2022) ytterligare ett perspektiv när hon undersöker den musikaliska leken och pedagogernas roll i denna. Resultaten visar bland annat att även om förskollärare

kan delta i musikalisk lek, väljer de ofta att avstå. Orsakerna som lyfts fram är att pedagoger anser att musik måste ha ett syfte och mål i form av lärande, och att musikalisk lek ses som något barn gör spontant, vilket gör att förskollärarna väljer att inte delta. Persson Aronson skriver att det finns en elitistisk föreställning om att förskollärare måste behärska sin sångröst innan de kan använda sin röst för att skapa ljud, som exempelvis en ordlös sång, en vinande vind eller en brummande bil, även i lek. Holmberg och Zimmerman-Nilsson (2024) visar i sin tur på utmaningarna som förskollärare med musikkompetens kan stöta på. De kan uppfattas som inspirerande och förväntas av kollegor och ledning att leda sångstunder och undervisning som involverar musik, men deras specialistkompetens kan också skapa ett avstånd till kollegor. Därför, menar Holmgren och Zimmerman-Nilsson (2024) att det behövs en balans för att kunna förändra normer och värderingar kring musik och musicerande i förskolan. Utifrån sin studie diskuterar de två förhållningssätt: "alla kan" eller "kvalificerad kunskap behövs". De ser dock en fara i "alla kan"-argumentet, eftersom det tenderar att underminera värdet av musikaliska kunskaper. I en tidigare norsk studie av Kulset och Halle (2019) undersöks musikaliska identiteter bland förskollärare som arbetar i förskolor med musikprofil. Deras resultat pekar på att det är viktigt att både utveckla en positiv musikalisk identitet och förståelse för musikens roll, samtidigt som praktiska färdigheter och repertoarkunskap är viktiga.

På senare år har musikens betydelse för barnens motoriska och kognitiva utveckling också lyfts fram. Svanbäck-Laaksonen (2020) visar i sin avhandling att musikaktiviteter kan vara ett effektivt sätt att främja barns motoriska utveckling. Genom att kombinera rytm och rörelse får barn möjlighet att uttrycka sig, utveckla sin koordination och samtidigt stärka sin kreativitet och sociala förmåga. I rapporten *Vad kan skolan lära av hjärnforskning?* ger Skolforskningsinstitutet (2021) en introduktion till hur kunskap om hjärnan kan användas i skolan och förskolan. Ett exempel som lyfts fram är att musikundervisning kan stödja läsutvecklingen. Det beror på att hjärnan använder liknande processer för att tolka ljud i både musik och språk, vilket tyder på att musik kan hjälpa elever att utveckla sin förmåga att uppfatta språkljud.

Metod, genomförande och analys

För att belysa musikens roll i Malmö stads förskolor genomförde de vetenskapliga utvecklingsledarna semistrukturerade kvalitativa intervjuer (Kvale & Brinkman, 2009) under hösten 2024. Intervjuerna utfördes både individuellt (6 st.) och i grupp (4 st.). En samtalsguide användes, men samtalen hade karaktären av öppna diskussioner där deltagarna fritt kunde uttrycka sina åsikter om musik och musicerande i förskolan.

Urvalet av vilka personer och personalgrupper som skulle bjudas in till intervjuerna gjordes i samråd med förskoleförvaltningen och styrgruppen för *KLANG*. Av de inbjudna tackade sexton personer ja.

Bland deltagarna finns en spridning mellan olika personalgrupper och samtliga utbildningsområden inom förskoleförvaltningen är representerade i materialet. Inledningsvis intervjuades även tre personer, två från förvaltningen och en extern aktör, med kännedom om satsningarnas som gjorts över tid. Dessa omnämns i rapporten som nyckelpersoner. För att minska risken att enskilda personer kan identifieras delas deltagarna, i denna text, in i tre kategorier. De tre kategorier som förekommer i resultatdelen är:

- skolledare (utbildningschefer, rektorer och förste förskollärare),
- musikpedagoger (utvecklingspedagoger med musikkompetens och förskollärare med musikprofilutbildning), samt
- nyckelpersoner (personer med kännedom om satsningar på musik inom Malmö stad).

Deltagarna i studien talar både om sina egna och andras verksamheter och erfarenheter. I materialet finns det därför å ena sidan en spridning mellan olika yrkesroller, utbildningsområden och förskolor, vilket bidrar till att musikens roll i förskolan kan belysas ur olika perspektiv. Å andra sidan är det en liten andel av förskolans personal som deltagit i studien, och merparten av de som valde att delta har ett intresse för, eller kompetens inom, musik. De resultat som presenteras i nästa kapitel ger en bild av hur dessa personer med intresse och/eller kompetens inom området beskriver sina erfarenheter, upplevelser och syn på musik och musicerande i Malmö stads förskolor.

Intervjuerna har analyserats med fokus på hur deltagarna beskriver och resonerar om de områden som forskningsfrågorna berör. Resultatdelens huvudrubriker motsvarar därför forskningsfrågorna, medan de underteman som framträder som centrala i analysen har sammanfattats under ett antal underrubriker. För att underlätta läsningen av rapporten används några sammanfattande termer:

- Pedagogisk personal syftar på yrkestitlarna barnskötare, förskollärare och pedagoger, vilka används inom förskoleförvaltningen.
- Deltagare syftar på de skolledare, musikpedagoger och nyckelpersoner som deltagit i intervjuerna.
- Intervjuer syftar på både individuella intervjuer och fokusgruppsintervjuer.

För att förklara begreppen som förekommer i resultatdelen, används följande beskrivningar:

- Att musicera syftar här på att pedagogisk personal och/eller barn sjunger, spelar instrument eller gör ljud, exempelvis i en sång eller låt. Improvisation är också att musicera.
- Att skapa musik syftar här på att pedagoger och/eller barn exempelvis skapar eller improviserar fram en ny sång eller musikalisk bakgrund. Detta innefattar ofta musicerande.
- Musik eller att använda musik syftar vanligtvis på en bredare användning av musik som även innefattar inspelad musik, exempelvis att använda inspelad musik för att förstärka innehållet i en bok. Detta behöver inte innefatta eget musicerande eller musikskapande.

Uttryck som den "pedagogiska personalens användning av musik" eller "förskolans arbete med musik" syftar vanligtvis på den sammantagna användningen eller arbetet med musik, det vill säga de tre nivåerna tillsammans.

RESULTAT AV INTERVJUER OCH FOKUSGRUPPER

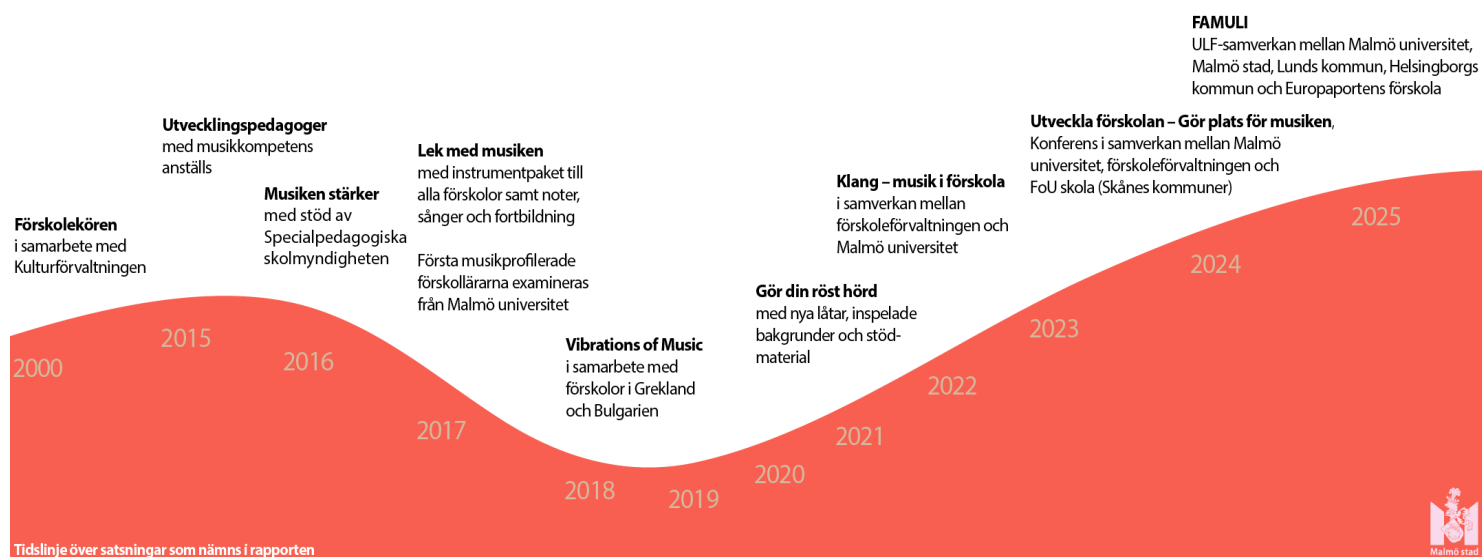
I denna del presenteras resultaten under tre avsnitt som motsvarar de frågeställningar som presenterats under syftet:

- Insatser för att stärka musik och musicerande i förskolorna
- Förskolornas arbete med musik och musicerande
- Möjligheter, utmaningar och utvecklingsbehov för musik i förskolorna

I den avslutande diskussionsdelen sätts de resultat som presenteras här i relation till forskning som presenterades i bakgrundsdelens (ovan).

Insatser för att stärka musik och musicerande i förskolorna

Som nämndes inledningsvis har förskoleförvaltningen gjort betydande satsningar för att stärka musik och musicerandet i förskolorna. Som en första del av resultatet presenteras de satsningar som deltagarna väljer att tala om utifrån olika perspektiv, nyare satsningar på samverkan och nätverk samt vilka spår som finns kvar av tidigare satsningar.

Satsningar på pedagogisk personal med musikkompetens

I intervjuerna talade samtliga deltagare om satsningarna som har gjorts och görs på musik och musicerande i förskolan i Malmö stad. En av nyckelpersonerna beskriver det som att förskoleförvaltningen i Malmö har gjort ovanligt stora satsningar på musik och säger att:

Man ser på musiken på ett annat sätt i Malmö

Uttalandet kan bland annat kopplas till satsningen på att anställa utvecklingspedagoger med musikkompetens med start 2015 utifrån förskolornas behov av att stärka musiken och musicerandet. Dessa

utvecklingspedagoger har en stödfunktion med flera centrala uppgifter. Exempelvis stödjer och vidareutvecklar de redan existerande musikinitiativ, samt erbjuder vägledning och inspiration till förskolor och pedagogisk personal som vill använda musik som ett pedagogiskt verktyg. De utvecklar även material till undervisning, exempelvis genom *Gör din röst hörd* – en satsning från 2020 som resulterade i nya sånger och material innehållande ackord, noter och färdiginspelade bakgrunder. Deras kompetens efterfrågas även när det finns behov av att skapa musik och texter till olika firanden och evenemang inom förvaltningen och på förskolorna. Exempelvis skrev några av utvecklingspedagogerna en sång i samband med förskoleförvaltningens 10-årsjubileum, vilken de spelade in med en barngrupp. De intervjuade vittnar om att musiken bidrar till att barn och vuxna inom staden får mötas. Flera av deltagarna betonar i intervjuerna att musik som skapas inom ramen för utvecklingspedagogernas tjänst är viktig för att stärka identitet, tillhörighet och sammanhållning inom både förskoleförvaltningen och staden.

Av betydelse i sammanhanget är även att flera förskolor valt att anställa förskollärare som har gått musikprofil på förskollärarytbildning vid Malmö universitet. I vissa utbildningsområden har skoledarna valt att anställa flera med denna utbildning, vilket har resulterat i att även annan pedagogisk personal med kompetens och intresse för estetiska uttryck och arbetssätt har sökt sig till dessa förskolor. I intervjuerna framkommer att förskollärare med musikprofilutbildning har en viktig roll i att driva musiken på sina avdelningar och förskolor. De uppmuntras att inspirera sina kollegor att våga sjunga och använda musik mer i undervisningen, samt att erbjuda gitarrkurser för sina kollegor på arbetsplatsen.

Musik och språkutveckling

Flera av de intervjuade framhåller, i relation till satsningarna, att musiken blir ett medel för att främja olika utvecklingsområden, speciellt språkutveckling och kommunikativa färdigheter. Ett exempel på en sådan satsning är pilotprojektet *Musiken stärker*, som genomfördes under läsåret 2016/2017 med finansiering från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Projektet fokuserade på hur musik kan stärka varje barns lärande, öka delaktighet och inflytande samt förbättra deras förmåga att kommunicera och uttrycka sig. En av nyckelpersonerna uttrycker att projektet har bidragit till att musiken får ta större plats än tidigare. *Musiken stärker* involverade personal och barn från alla utbildningsområden. *Lek med musiken* är en annan satsning som byggde vidare på tidigare språkutvecklande insatser. Satsningen som startade 2017, och genomfördes i alla kommunala förskolor, omfattade inköp av instrumentpaket till alla förskolor, tillhandahållande av sånger och noter samt fortbildning för personal.

Dessa satsningar understryker framför allt musikens betydelse som ett pedagogiskt verktyg för att främja barns språkutveckling och kommunikativa färdigheter. Majoriteten av deltagarna lyfter kopplingen mellan språkutveckling och musik, eller som en av nyckelpersonerna uttrycker det: "Musik, det är ju språket!" och ett viktigt redskap i arbetet med språkutveckling i förskolan.

Barn gör sina röster hörda

En målsättning med insatserna som gjorts för att stärka musiken och musicerandet i förskolan har varit att inkludera barnen och uppmuntra deras kreativitet och uttrycksförmåga genom musikaktiviteter och sång. Staden och förskolorna har en lång tradition av förskolekörar som har initierats och drivits av enskilda pedagoger, inom förskoleområden eller i större skala i samarbete med kulturförvaltningen. Att få sjunga tillsammans bidrar, enligt flera av de intervjuade, till att barn upplever en känsla av delaktighet och samhörighet med andra barn och andra delar av staden, men även att barn upplever att de kan och har kompetens. En av nyckelpersonerna berättar att barnen genom körsången får syn på sitt eget lärande och nya kunskaper och citerar ur minnet ett av barnen som deltagit i en av staden körer:

Tänk att jag visste inte att jag var så här bra

Några av körprojekten, men även satsningar som *Gör din röst hörd*, har resulterat i färdiginspelade bakgrunder som barnen och den pedagogiska personalen kan sjunga och spela till. Detta gör att barnen på egen hand eller tillsammans med andra barn eller personal kan musicera och skapa musik. Det råder dock delade meningar om färdiginspelad musik bland deltagarna. Vissa uttrycker att den är ett bra stöd och komplement som kan stimulera sång och musik i förskolan. Andra oroar sig för att användningen av färdiginspelad musik kan ta över och ersätta musicerande med instrument när exempelvis pedagogisk personal med äldre utbildning, de som lärde sig spela ackordsinstrument, slutar.

Samverkan och nätverk

Insatserna som gjorts och görs bygger på samarbete mellan pedagogisk personal, förskolor och andra aktörer som kulturskolor, professionella musiker och universitet. Musik och samarbete är nära sammanlänkade, menar de intervjuade. Detta återspeglas även i de genomförda insatserna. Den senaste satsningen som är *KLANG – Musik i förskolan*, ett samarbete mellan förskoleförvaltningen och Malmö universitet, erbjuder kollegialt lärande och möjligheter att nätverka genom fortbildning och seminarier. Satsningen syftar också till att fördjupa samarbetet mellan forskning och profession.

Ett annat samarbete där förskolor i Malmö stad ingår är ULF-nätverket *FAMULI*. I detta nätverk samverkar forskare vid Malmö universitet, förskolor i Malmö stad, Helsingborgs och Lunds kommun samt den fristående förskolan Europaporten. Nätverket fokuserar på att utveckla en flerstämmig didaktisk analysmodell som inkluderar både musik och litteracitet för att stödja barns språkutveckling och skapa en mer likvärdig förskola. Deltagarna i nätverket kommer under minst två år att samplanera, undervisa och samvärdera musik- och litteracitetspraktiker (Mau, 2025).

Spår av tidigare satsningar på musik

I intervjuerna talar deltagarna om hur tidigare satsningar på musik, framför allt de mellan 2016 och 2017, syns och fortfarande påverkar arbetet med musik i förskolorna. Spår av tidigare satsningar, som omfattande inköp av instrumentpaket, syns också, även om det finns "trummor som står och dammar" i något förråd. En av skolledarna beskriver att det tidigare inte fanns så mycket musik, att inte ens de traditionella barnsångerna användes i förskolorna. I intervjuerna framkommer att mycket har hänt sedan förskoleförvaltningen påbörjade dessa satsningar, men flera av deltagarna menar att de saknar de mer omfattande insatserna, som exempelvis *Musiken stärker*.

Musikpedagogerna menar att pandemin har påverkat utvecklingen av och arbetet med musik i förskolorna och inom förvaltningen negativt, eftersom de upplever att musiken inte prioriteras i samma utsträckning som innan pandemin. Skolledarna, som vi intervjuat, ser ingen direkt koppling till pandemin. De menar istället att andra områden och insatser har prioriterats. Det råder dock enighet bland de intervjuade om att musiken borde prioriteras mer, men inte nödvändigtvis genom projekt. En av de intervjuade musikpedagogerna säger att:

Musik har ett värde i stunden, att barnen får uppleva det där och då

Citatet påpekar vikten av att ta vara på det dagliga arbetet med musik i förskolan och de stunder där barn och personal får tillfälle att musicera. Dessa stunder är värdefulla i sig, inte enbart satsningarna som görs och har gjorts.

Förskolornas arbete med musik och musicerande

Malmö stad har en stor förskoleverksamhet och det är inte möjligt att fånga och ge en rättvis bild av hur alla förskolor, avdelningar eller arbetslag arbetar med musik, vilket inte heller är syftet med denna rapport. I denna andra resultatdel sammanfattas och presenteras deltagarnas beskrivningar och resonemang om hur förskolorna använder musik och musicerande i ett antal centrala teman.

Musiken i den dagliga verksamheten och miljön

Enligt deltagarnas beskrivningar finns det en stor variation i hur förskolor och olika avdelningar inom samma förskola använder och arbetar med musik. Resultaten pekar mot att alla avdelningar sjunger eller spelar något eller lyssnar på musik som en del i det dagliga arbetet med barnen. Däremot kan användningen av musik ofta vara oreflekterad. Några musikpedagoger beskriver det som att musikinslagen ofta går på rutin, att ett antal sånger upprepas och används enligt ett invariant mönster, och att det finns en relativt stor grupp avdelningar och pedagogisk personal som inte arbetar medvetet och långsiktigt med musik. På de flesta förskolor är musik ett naturligt och vanligt inslag i förskolornas samlingar med barnen. Men enligt några deltagare betraktas musikinslagen ofta som en aktivitet, något att göra tillsammans med barnen, snarare än en del av undervisningen. Exempelvis låter många avdelningar barnen välja sånger

eller dra sånger ur en påse med bilder eller objekt som symboliserar kända barnsånger som man sedan sjunger gemensamt i gruppen. Några musikpedagoger påpekar att den pedagogiska idén eller tanken riskerar att bli mindre tydlig när valet av sånger görs slumpartat.

Deltagarnas uttalanden pekar mot att musiken och musicerandet får en tydligare koppling och funktion i undervisning och lärprocesser på de förskolor där personalen väljer sånger eller musik utifrån de teman eller områden som avdelningen arbetar med. Enligt deltagarnas beskrivningar är det vanligt att den pedagogiska personalen sjunger sånger tillsammans med barnen helt utan komp, men på vissa förskolor och avdelningar finns det pedagogisk personal som kompar sångerna på exempelvis gitarr eller använder sig av förinspelade musikbakgrunder. Många deltagare beskriver att en del förskolor inrett ytor för musicerande där instrument står framme eller hänger på väggarna – så att barnen kan undersöka och prova olika instrument och att dessa kan användas i musicerande i barngruppen. Flera deltagare påpekar dock att vissa andra förskolor stugar undan instrument som köpts in och delats ut i satsningar som Lek med musiken i förråd eller källare. Några musikpedagoger för ett resonemang om att detta eventuellt kan hänga samman med att personalen vill undvika risken att instrument bidrar till stök och störande ljudnivåer i barngruppen.

Musik för lek, rörelse, drama och aktiviteter

Enligt deltagarna används musik, sång, rim och ramsor även för att stötta och stimulera lekar och rörelseaktiviteter med barnen. Musik och ljud används både för att skapa stämning och stimulera kroppsliga upplevelser och engagemang i lekar och aktiviteter. Exempelvis får musiken ofta en viktig roll när den pedagogiska personalen arbetar med texter, berättelser och dramatisering i barngruppen. Det kan handla om allt från att personalen väljer bakgrundsmusik när de läser högt, till att barnen är med och gör musik eller ljud till berättelser de själva dramatiserar eller är medskapare till. Flera deltagare beskriver, på lite olika sätt, att musik och musicerande bidrar till holistiska och existentiella upplevelser som involverar hela barnet och är viktiga för deras kroppsliga, sociala och emotionella utveckling och förståelse för sin omvärld. Någon skolledare kopplar även sina resonemang till forskning och beskriver musiken som viktig för barnens motoriska och kognitiva utveckling.

Några deltagare beskriver att sång och musik även används för att organisera och underlätta aktiviteter och arbete i barngrupper. Att exempelvis sjunga en sång kan markera och underlätta övergångar mellan olika aktiviteter samt rikta barnens uppmärksamhet och fokus mot ett visst håll. Några musikpedagoger beskriver att pedagogisk personal ibland använder eller skapar egna "städsånger" och "klä på sig utekläderna-sånger" tillsammans med barnen, och att sådana sånger kan underlätta många moment eftersom barnen lär sig och förstår vad de ska göra. Musiken och sången minskar på så sätt behovet av att ge verbala instruktioner om nästa steg och nya moment, vilket bidrar till att barnen blir mer självgående och självständiga. Som redan nämnts pekar deltagarnas

uttalande dock mot att det finns en stor variation i hur olika förskolor och pedagogisk personal använder musik för undervisning och att leda barngruppen.

Musik för undervisning och språkutveckling

Både musikpedagoger och skolledare beskriver att sång, rim och ramsor används och är en viktig del i undervisning inom olika teman och områden. Det kan exempelvis handla om att barnen sjunger eller skapar egna sånger om blommor eller nyckelpigors livscykel när undervisningen fokuserar på naturens samband och kretslopp.

Att musik och sång fyller, eller kan fylla, en extra viktig funktion i det språkutvecklande arbetet är något som lyfts och betonas i samtliga intervjuer. Genom sångtexter och musicerande får barnen möta och lära sig nya ord, begrepp och språkliga mönster, vilket är särskilt viktigt när barnen har olika språkliga bakgrunder. Flera deltagare betonar att sång och musicerande, genom sin repetitiva form och upprepningar, är aktiviteter som gör det möjligt för barn med olika förutsättningar att delta på relativt lika villkor. Musik och musicerande kan på så sätt bidra till att göra undervisningen mer inkluderande och tillgänglig. Flera deltagare poängterar att barn utvecklar sina språkliga förmågor även när de på förskolan sjunger eller skapar sånger och sångtexter för att till exempel dramatisera berättelser eller illustrera olika teman i undervisningen. Av deltagarnas beskrivningar framgår det att sången och musicerandet inte explicit behöver handla om ord, begrepp eller språk för att vara språkutvecklande. Genom sång och musicerande utvecklar barnen olika kommunikativa förmågor, såsom språkets melodik och rytm, röst och artikulation, berättelsers form och struktur.

Många förskolor tar också fram högtalare och spelar musik exempelvis när barnen är ute på gården. Några deltagare beskriver att detta blir tillfällen då den pedagogiska personalen kan spela upp och låta barnen möta, dansa och sjunga till musik på olika språk och från olika kulturer, vanligtvis som de själva eller barnen har anknytning till. Någon skolledare uttrycker det som att musik, sång och andra estetiska uttryck gör det möjligt att upptäcka och uppleva nya platser och kulturer.

Musiken i längre projekt och för sin egen skull

Något som lyfts fram i samtliga intervjuer är att musicerandet och det mer långsiktiga arbetet med musik på avdelningarna i hög grad drivs av pedagogisk personal som beskrivs som "eldsjälar". Enligt deltagarna är dessa "eldsjälar" vanligtvis förskollärare som gått en äldre förskollärarytbildning där de lärt sig kompa barnsånger på exempelvis gitarr eller piano, förskollärare som gått den nuvarande utbildningen med musikprofil på Malmö universitet eller personal som på andra sätt utvecklat ett eget intresse och kunnande om musik och musicerande. På avdelningar där dessa arbetar är det, enligt flera deltagare, vanligare att musiken får en mer central plats och att musikinstrument används, exempelvis för att kompa sånger under samlingar och i mer långsiktiga projekt där musiken bidrar och blir en viktig del i läroprocesser och skapande.

Av intervjuerna framgår det att musikpedagoger och pedagogisk personal med musikintresse eller kompetens inom musik ofta arbetar för att få in mer musik och musicerande i det dagliga och arbetet och undervisningen på sina förskolor och avdelningar. Många musikpedagoger beskriver att de låter barnen vara med och skapa sånger och texter, exempelvis om de teman som är aktuella i andra delar av undervisningen på förskolan. Några musikpedagoger berättar att de även använder korrekta termer för att prata om musikaliska grundelement, musicerande och musikaliska upplevelser tillsammans med barnen. Ett syfte med detta är att undervisningen om musik och musicerande, med musikens egna termer och begrepp, ska bidra till det språkutvecklande arbetet; att barnens språkliga utveckling stärks när undervisningen och samtalen också får handla om musiken och musicerandet. Ett andra syfte är att musiken och musicerandet inte ska reduceras till en aktivitet eller ett medel och verktyg för lärande och undervisning inom andra områden, utan även bli ett mål och innehåll med eget värde. Musikpedagogerna och flera skolledare betonar, på lite olika sätt, att musiken, precis som andra ämnen, har ett egenvärde som behöver värnas inom förskolan.

Möjligheter och utvecklingsbehov för musik i förskolan

Enligt musikpedagogernas beskrivningar är det en relativt liten andel förskolor som arbetar med musik i långsiktiga processer. På merparten av avdelningarna gör den pedagogiska personalen så gott de kan med befintliga resurser och försöker att sjunga eller spela något med barnen varje dag, men utan att utveckla musicerandet eller arbeta mer medvetet med musik som en resurs i verksamheten. I denna tredje resultatdel sammanfattas deltagarnas resonemang om förskolornas organisering och arbete för att utveckla användningen av musik och musicerande.

Behov av långsiktigt och medvetet arbete med musik

Många deltagare uttrycker att de ser ett behov av ett mer långsiktigt och medvetet arbete med musik tillsammans med barnen inom förskolan. Längre projekt och arbeten kring ett visst tema eller område öppnar möjligheter att involvera barnen i ett musikaliskt skapande som bidrar till deras språk- och kunskapsutveckling, exempelvis genom att de får vara med och skapa musik och texter om aktuella teman. Deltagare påpekar att man i sådana projekt även kan arbeta med andra estetiska eller kroppsliga uttryck eller digitalt musikskapande. Ett långsiktigt och medvetet arbete där musiken blir både ett medel och mål i lärandeprocesser kräver dock att det finns pedagogisk personal med kompetens och självförtroende att arbeta med musik och musikaliskt skapande på avdelningen, eller att utvecklingspedagoger med musikkompetens går in och stöttar sådana processer.

Av intervjuerna framgår det samtidigt att de "eldsjälar" som har ett starkt driv och engagemang för arbetet med musik också riskerar att få ett stort ansvar och hög arbetsbelastning. Förskollärare med musikprofil riskerar exempelvis att få en särställning där de får axla ett stort ansvar och kan känna sig ensamma i sin roll, speciellt på avdelningar där annan personal har en tendens att dra sig undan arbetet med musik och musicerande. De förväntas hålla i musiksamlingar med barnen på sin förskola

och ibland även utbilda sina kollegor i musik och musicerande. Är den musikprofilerade förskolläraren dessutom en av få utbildade förskollärare på sin enhet kan det, enligt flera deltagares beskrivningar, bli svårt att frigöra sig från arbetet i barngrupp för att få tid att förbereda musiksamlingar, skapa musik (utifrån barngruppens pedagogiska behov) och utveckla arbetet med musik och musicerande på förskolan. En skolledare som resonerar om dessa risker konstaterar att "eldsjälar brinner upp".

Det bör dock påpekas att flera deltagare betonar att avdelningar som saknar personal med formell musikkompetens eller "eldsjälar" som kan spela instrument ändå kan arbeta medvetet med musik – exempelvis genom att använda material med sånger, förinspelade musikbakgrunder eller inspirerande videofilmer i sina lärprocesser. Det material som används har ofta tagits fram inom körsatsningar eller av musikpedagoger som arbetat i längre projekt och teman, där de skapat musik och texter tillsammans med barn på förskolor eller utgått från deras idéer och tankar (se exempelvis *Barns röster om framtidens boendemiljöer*, Jonasson, 2022; Barnens version av vår låt, Stenroos, 2022).

Utmaningar att engagera pedagogisk personal i arbete med musik

När deltagarna resonerar om vad som försvårar arbetet med musik och musicerande i förskolorna beskrivs svårigheterna att engagera andra än "eldsjälarna" i musicerande som en central utmaning. I resonemangen relateras denna utmaning dels till den pedagogiska personalen kompetens inom musik, dels till deras egna självbild och förväntan på musicerandet.

Angående kompetens lyfter deltagare att merparten av den pedagogiska personalen saknar grundläggande utbildning i musik samt att en stor andel inte gått en förskollärarytutbildning. Enligt flera deltagare bidrar detta till att många upplever det som utmanande och svårt att engagera sig i, eller leda, musicerande med barnen. Förutom att andelen av den pedagogiska personalen som kan kompa barnsånger på exempelvis gitarr är relativt liten saknar många även kännedom om grundläggande musikaliska begrepp som exempelvis puls, tempo och takt, eller hur de kan räkna in och leda musicerande i barngruppen med enkla medel. Några deltagare beskriver att många ur den pedagogiska personalen även saknar kännedom om vilka tonomfång som passar barn, vilket kan leda till att de väljer att sjunga sånger i tonarter som är svåra att klara för barngruppen.

En utmaning som lyfts ännu tydligare av deltagarna är att många ur den pedagogiska personalen uppfattar musik och musicerande som känsligt eller svårt. Att sjunga eller spela inför kollegor och barn uppfattas av många som utelämnande och något som kräver speciella förmågor, kunskaper och "talang". Dessutom finns det, enligt deltagarna, föreställningar om att musicerande i barngrupp är svårt, kräver utbildning och ska gå till på ett visst sätt. Enligt flera deltagare leder det sammantaget till att många inte vågar använda den musikaliska kompetens och de förmågor de redan har och skulle kunna utveckla. Några deltagare påpekar även att pedagogisk personal med kunskaper om andra

musikkulturer och musikstilar än de barnsånger som är vanliga i förskolan är en resurs som sällan lyfts fram och ges utrymme. Ett undantag som lyfts av några deltagare är de förskolor som har ett extra fokus på estetiska uttryck och strävar efter att ta vara på personalens och vårdnadshavares olika kompetenser och erfarenheter inom området – för att kunna erbjuda barnen estetiska och musikaliska upplevelser från olika kulturer och genrer.

Möjligheter att engagera pedagogisk personal i arbete med musik

När musikpedagoger och skolledare resonerar om hur förskolan kan arbeta för att stärka möjligheterna att involvera pedagogisk personal i musicerande framträder två spår som kan relateras till de utmaningar som presenterats ovan. Det ena spåret är att försöka komma runt de uppfattningar och förväntningar som hindrar pedagogisk personal från att engagera sig och delta i musicerande och musikskapande. Av intervjuerna framgår det att musikpedagoger, i och genom sitt arbete och engagemang i barngrupper, försöker visa och stimulera den pedagogiska personalen att själva våga arbeta med musik och musicerande. Några beskriver det som att de då arbetar för att sänka trösklarna genom att visa att musicerande kan vara enkelt och att alla pedagogisk personal kan göra mycket med det kunnande och de resurser de redan har tillgång till.

Det andra spåret handlar om att fortbilda pedagogisk personal och ge dem bättre förutsättningar att använda exempelvis musikinstrument, sånger, rytmer och musiktermer i sin barngrupp. Musikpedagoger beskriver att de anordnar workshops och interna fortbildningar där den pedagogiska personalen på deras förskolor får lära sig att exempelvis kompa sånger på gitarr. Enligt flera deltagare finns det också ett behov av nätverk och workshops där pedagogisk personal ges möjlighet att mötas och lära tillsammans. Eftersom det finns en stor spridning i den pedagogiska personalens kunskapsnivå kan det behövas olika typer av nätverk. För de som är relativt ovana kan det exempelvis handla om träffar där de får uppleva och lära sig om musicerande, för att de lättare ska kunna prata om musik och musikupplevelser med sin barngrupp. Den pedagogiska personal som redan arbetar aktivt med musikskapande har, enligt flera deltagare, ett behov av kollegialt lärande och utbyte av erfarenheter, material och idéer om hur musicerandet och arbetet med musik i förskolan kan vidareutvecklas.

Stöd för musik och musicerande i styrdokument och ledningsstrukturer

Av intervjuerna framgår det att deltagare på alla nivåer ser skolledningens och förvaltningens stöd och ledningsstrukturer som en viktig förutsättning för musik och musicerande i förskolan. Deltagarna beskriver ett brett och allmänt stöd där musiken ses som en naturlig och viktig del av förskolornas verksamhet ända upp i förvaltningsledningen. Samtidigt framgår det att stödet kan upplevas som diffust, samt att det finns en stor variation och olika bilder av hur ledningen i förskolor och områden arbetar med musik. Under intervjuerna resonerar några deltagare om att skrivningarna om musik och andra estetiska uttrycksformer i läroplanen är få och korta, och att det krävs en hel del kompetens och

kunnande för att förstå vad skrivningarna betyder och hur de bör omsättas i faktisk förskoleverksamhet. Arbetet med musik riskerar därför att trängas undan av satsningar på exempelvis språkutvecklande arbetssätt, speciellt på avdelningar som saknar personal med kompetens att anpassa och förankra arbetet med musik i de aktuella satsningarna.

Deltagarnas resonemang pekar sammantaget mot att musiken och dess roll i förskoleverksamheterna behöver synliggöras, om förskolor ska kunna ta vara på dess potential och utveckla sina arbetssätt. Ledningen på vissa förskolor satsar medvetet på musik och andra estetiska uttrycksformer. På dessa förskolor är det vanligt att den pedagogiska personalen tar upp musik och estetiska uttryck i sina reflektionssamtal, och att musiken är en naturlig del i förskolans utvecklingsarbete. På de flesta förskolor är det, enligt deltagarnas beskrivningar, dock relativt ovanligt att musik och musicerande tas upp och synliggörs som en viktig del av verksamheten i den pedagogiska personalens reflektionssamtal eller förskolans systematiska kvalitetsarbete och kvalitetsrapporter. Även i förvaltningens årliga lägesbedömningar (Förskoleförvaltningen, 2024) är musik och estetiska uttrycksformer relativt osynliga. Till viss del kan detta förklaras av lägesrapportens kompakta format. Några skolledare för dock ett resonemang om att kvalitetsarbetets inriktning mot att sätta en gemensam bas och nivå inom ett antal grundläggande områden kan ha bidragit till att musik och andra estetiska uttryck osynliggjorts. När förvaltningens systematiska kvalitetsarbete på senare år växlat över och i högre grad fokuserar på förskolornas och barngruppernas olika behov kan det, enligt skolledare, finnas större möjligheter att lyfta musik och estetiska uttryck i förskolornas och förvaltningens systematiska kvalitetsarbete och rapporter.

DISKUSSION - MUSIKENS ROLL OCH MÖJLIGHETER I MALMÖ STADS FÖRSKOLOR

I denna del diskuteras musikens roll och möjligheter utifrån rapportens resultat och sätts i relation till tidigare forskning. Avsnittet avslutas med reflektioner om möjliga vägar framåt och hur musikens roll kan synliggöras i Malmö stads förskolor och det systematiska kvalitetsarbetet.

Musikens egenvärde och bidrag till barns utveckling

Av de resultat som presenterats framgår det att alla deltagare i intervjustudien är överens om att musik och musik i förskolan är viktigt. Flera talar om musik ur ett existentiellt perspektiv – att musiken har ett egenvärde och är något som barn har rätt till och som är en del av att vara och utvecklas som människa. Deltagarna gör även kopplingar mellan musik och det emotionella, att musicera och att delta i aktiviteter och undervisning som involverar musik är ett sätt att hjälpa barn att utveckla och förstå känslor (se exempelvis Svanbäck-Laaksonen, 2020). Många lyfter också musiken och sångens koppling till dans, rörelse, kroppsuppfattning och hälsa, ibland med hänvisning till litteratur och forskning om barns och hjärnans utveckling (se exempelvis Skolforskningsinstitutet, 2021). Deltagarnas resonemang går i linje med tidigare forskning som visar att rörelse i kombination med sånger ger fler barn möjlighet att delta, då skillnader i barns språkliga kunskaper inte blir ett hinder för deltagandet (Kultti, 2012). I Skolforskningsinstitutets rapport (2021) framkommer också att undervisning som involverar musik kan stärka läsutvecklingen eftersom det finns mekanismer i hjärnan som är gemensamma för att bearbeta ljud i både musik och språk.

Deltagarnas uttalanden pekar mot att musik skapar ett gemensamt sammanhang där barn lär sig socialt samspel. Att sjunga och dela musikaliska upplevelser med barn från andra avdelningar och förskolor kan bidra till att barnen upptäcker och utvecklar en känsla av samhörighet med andra barn, vuxna och staden. Detta stämmer överens med tidigare studier, såsom Holmberg (2014), som visar att musik som verktyg främjar barns sociala interaktion och emotionella välbefinnande. Några deltagare menar att barn också "förflyttas" och erbjuds en möjlighet att uppleva andra världar och kulturer genom att musicera och lyssna på musik. Sammantaget går dessa resultat i linje med förskolans demokratiuppdrag, som syftar till att ge barn möjlighet att utvecklas till aktiva medborgare i ett demokratiskt samhälle (Skolverket, 2018), samt tidigare studier (se exempelvis Wassrins, 2016) vilka visar att musik och musicerande kan vara ett verktyg för den pedagogiska personalen i det arbetet.

Även om många deltagare lyfter musikens egenvärde, är det musikens roll som verktyg för att stötta och stärka lärande inom förskolans olika läroplansområden som betonas tydligast under intervjuerna. Framför allt är det musikens betydelse och potential för språkutveckling som lyfts fram. Musicerande, sång,

rim och ramsor bidrar, tack vare sin repetitiva och rutinartade karaktär, till att barn med olika förutsättningar och språklig bakgrund kan delta i aktiviteter. Detta resultat går i linje med syftet med flera av de tidigare satsningarna inom Malmö stad, såväl som med forskning (se exempelvis Ehrlin, 2012; Holmberg, 2014; Kultti, 2012). Deltagarna menar också att musiken ger lust till lärande och lek (se även Persson Aronson, 2022), men kan även användas för att rikta barns fokus mot en uppgift och strukturera aktiviteter och undervisning. Deras resonemang ligger då i linje med forskning som lyfter musikens möjligheter som didaktisk metod och undervisningsinnehåll i förskolan (exempelvis Holmberg, 2012; 2014).

En fråga för framtiden är hur förskolorna i högre grad ska kunna ta vara på musikens potential i språkutveckling, lärandeprocesser och som didaktisk metod, samtidigt som de utvecklar musik som eget innehåll och estetiskt uttryck i linje med läroplansskrivningarna. Detta handlar i hög grad om spridning, likvärdighet och att nyttja de resurser och möjligheter som finns i Malmö stads förskolor.

Arbete för ökad likvärdighet

Under intervjuerna talar deltagarna om betydelsen av de insatser som gjorts för att stärka förutsättningarna för musik och musicerande i Malmö stads förskolor. Deltagarnas beskrivningar synliggör att dessa insatser ofta syftar till en ökad likvärdighet, exempelvis satsningen på utvecklingspedagoger med musikkompetens inom varje utbildningsområde och inköp av instrumentpaket till alla förskolor. Även satsningar som *Gör din röst hörd* bidrar till att det finns musikmaterial med nya låtar och förinspelade bakgrunder som är tillgängligt och kan användas av alla förskolor. De satsningar som görs för att skapa nätverk och möjlighet till kollegialt lärande och samverkan genom till exempel workshops och seminarium, exempelvis inom ramen för *KLANG* och ULF-nätverket *FAMULI*, är något som kan bidra till en ökad likvärdighet.

Samtidigt synliggör intervjuerna att det finns stora variationer i synen på och arbetet med musik. Musik- pedagoger beskriver en stor spridning mellan förskolor, från förskolor som sjunger några sånger under samlingar till de som arbetar medvetet och långsiktigt i projekt där musiken och musicerandet har en tydlig funktion i lärandeprocesser och barnens utveckling. Bland skolledarna säger några att användningen av musik är relativt jämn mellan förskolorna i deras område. Andra beskriver en större variation, vilket delvis förklaras av att förskolor haft stor personalomsättning och att det tar tid att bygga upp en välfungerande musikverksamhet. En mindre grupp förskolor beskrivs ha en väletablerad musik- och kulturverksamhet, och att dessa förskolor har lättare att attrahera pedagogisk personal och VFU-studenter med kompetenser inom exempelvis musik.

Av deltagarnas uttalanden framgår det också att synen på vad som räknas som ett medvetet arbete med musik och "riktigt" musicerande i förskoleverksamheterna varierar, både bland den pedagogiska personal som arbetar för att utveckla användningen av musik i förskolorna och skolledare som leder förskolornas arbete. Merparten av de intervjuade pratar om personalens egna musicerande och musikskapande med eller för barnen när de beskriver vad ett sådant arbete innebär, medan några skolledare uttrycker att förinspelat material (från exempelvis *Gör din röst hörd*) fyller en viktig funktion i arbetet med musik i deras

förskolor. Sådana resultat är intressanta i relation till tidigare forskning som visat att synen på musik och musikalisk kompetens påverkar vem som deltar och hur de engagerar sig i musicerande med barnen (exempelvis Zimmerman-Nilsson & Holmberg, 2024). Persson Aronson (2022) visar exempelvis att den pedagogisk personalen ofta väljer att inte delta i barnens musikaliska lekar eller spontansång om det inte finns ett tydligt syfte och mål med aktiviteten.

En central utmaning som framträder i deltagarnas beskrivningar är de stora skillnaderna i den pedagogiska personalens möjligheter att engagera sig i och använda musik och musicerande i undervisning, lek och andra aktiviteter. Enligt deltagarna finns det en relativt stor grupp pedagogisk personal som saknar det självförtroende och de kunskaper i musik som behövs för att våga använda och engagera sig i sång och musicerande med barnen. Detta går i linje med tidigare studier, såsom Lagerlöf och Wallerstedt (2018), som visar att förskollärare som är osäkra på musik undviker att sjunga och musicera med barnen och att denna problematik riskerar att växa eftersom musiken fått minskat utrymme i förskolläraryrket. Inte sällan leder det till att några få i den pedagogiska personalen blir bärare av musiken. Flera deltagare refererar till dessa som "eldsjälar", det vill säga pedagogisk personal med eget intresse för musik, en äldre förskolläraryrkesutbildning eller förskollärare med musikprofil. Bilden som framträder i intervjuerna är att användningen av musik ofta blir personbunden och att det finns en risk att dessa "eldsjälar" riskerar att få en särställning och att "brinna upp" på grund av att de får ett stort ansvar och arbetsbörda. En bidragande orsak är att dessa "eldsjälar" ofta är ensamma förskollärare på sin avdelning. Utmaningar med förväntningar på pedagogisk personal med musikkompetens att vara den som inspirerar kollegor och leder sångstunderna och undervisningen som involverar musik har även diskuterats i studier, som Holmbergs och Zimmermans (2024).

En ytterligare utmaning som de intervjuade lyfter är svårigheten att tolka och omsätta läroplanens korta skrivningar om musik och estetiska uttryck i aktiviteter och undervisning för de som saknar kompetens och kunskap i musik. Lagerlöf och Wallerstedt (2018) påtalar i sin studie att förskolläraryrket spelar en central roll i att förse förskollärarna med ett ämnesadekvat språk för musik och musicerande. Intervjuerna pekar sammantaget mot att det finns behov av att bredda och sprida kunskapen och förmågan att använda musiken som pedagogiskt verktyg till betydligt fler. Hur möjliggörs en dialog om vad musik och musicerande är och kan vara som bidrar till att fler i den pedagogiska personalen vågar och vill engagera sig i musicerande med barnen? En sådan dialog kan vara viktig för att stärka likvärdigheten och synliggöra utvecklingsbehoven på förskolor inom förskoleförvaltningen.

Möjliga vägar framåt

Resultaten visar att det i många avseenden finns goda förutsättningar att utveckla musikens roll och stärka arbetet med musik och musicerande i förskolorna. Deltagarna i studien ser ett behov att arbeta mer medvetet med musik för att kunna nyttja musik och musicerande som resurs i lärandeprocesser, och att synliggöra musiken i sig. Genom att arbeta långsiktigt och mer medvetet kan musik användas för att stödja exempelvis språkutveckling och förskolans arbete med olika teman. Deltagarna lyfter samtidigt

vikten av att ta vara på musiken i stunden och leken, vilket ligger i linje med den forskning som betonar vikten av musikalisk lek och pedagogernas roll i denna (Persson Aronson, 2022).

Musikpedagogerna ser möjligheter med att höja kvaliteten på musicerandet med små medel som de flesta i den pedagogiska personalen kan utföra och känna sig bekväma med, exempelvis att lägga till en klappad rytm till en sång som de och barnen känner väl. Detta kan vara ett sätt att ta vara på och stärka den pedagogiska personalens förmåga att musicera i barngruppen. Det kan också vara ett sätt att sänka trösklarna och bredda synen på vad musik och musicerande kan vara. Det vill säga, bearbeta de föreställningar och förväntningar som enligt resultaten hindrar pedagogisk personal från att engagera sig i musicerande, vilket även har synliggjorts i tidigare forskning. Exempelvis menar Kulset och Halle (2019) att det är viktigt att inte fokusera för starkt på praktiska färdigheter inom musik, eftersom en positiv musikalisk identitet och förståelse för musikens roll också är av betydelse. Persson Aronson (2022) resonerar på ett liknande sätt och lyfter i sin studie att diskussioner och reflektioner i grupp kring musik och musikaliska upplevelser kan bidra till en mer lekfull ingång. Holmgren och Zimmerman-Nilsson (2024) påpekar dock att det finns en spänning mellan "alla kan" eller "kvalificerad kunskap behövs", och att "alla kan"-argumentet inte får användas på ett sätt som bidrar att värdet av musikaliska kunskaper undermineras.

Resultaten synliggör att det inom förvaltningens stödfunktioner och på förskolorna finns kompetens att utveckla den pedagogiska personalens och avdelningarnas arbete med musik. Pedagogisk personal med musikkompetens kan både visa enkla sätt att musicera med barnen och fortbilda den pedagogiska personalen genom att stödja musicerande i barngruppen. En annan möjlighet är att ge dessa pedagoger förutsättningar att anordna workshops och fortbildningar där kollegor kan lära sig spela instrument eller använda digitala verktyg för musikskapande. Resultaten pekar också mot att det finns ett behov av ytor där pedagoger får stöd i att tolka och omsätta läroplanen i musikaktiviteter som främjar barnens lärande och utveckling, både inom musik och andra ämnen som språkutveckling. Deltagarnas resonemang stämmer överens med tidigare forskning som visar att pedagoger behöver ett ämnesspråk i musik, både för att undervisa om musik och musicerande i barngruppen och för att förstå och tolka läroplanens begränsade skrivningar om musik och estetiska uttryck (Lagerlöf & Wallerstedt, 2018; Zimmerman Nilsson & Holmberg, 2024).

Flera deltagare ser ett behov av att organisera sammanhang för kollegialt lärande, även för de som redan är aktiva inom musik i förskolan. Deras resonemang ligger i linje med Holmberg och Zimmerman-Nilsson (2024) om behovet av att utveckla och stödja kvalificerad kunskap om musik i förskolans verksamhet. Många musikpedagoger som deltar i intervjuerna beskriver dock att det finns utmaningar i att prioritera nätverk inom sina tjänster. Skolledare uttrycker en positiv inställning till nätverk för pedagogisk personal som är intresserade av musik, men påpekar att någon måste initiera och driva dessa nätverk. Några skolledare lyfter fram *KLANG* som en möjlighet, men menar att dess genomslag varierar mellan

utbildningsområdena. ULF-nätverket öppnar också för samarbete inom staden och med andra kommuner, vilket kan stärka musikens roll i Malmö stads förskolor. Dessutom finns satsningar på körer inom förvaltningen och i samarbete med Kulturförvaltningen samt andra aktörer, som exempelvis Unga Musik i Syd, som riktar sig till förskolan. Sammantaget pekar resultaten på att det finns stora möjligheter att utveckla musikens roll inom förvaltningen och i förskolorna i Malmö stad. En utmaning att fundera vidare på är hur pedagogisk personal och förskolor med olika förutsättningar ska få stöd att utveckla sitt arbete med musik och musicerande med barnen – både för att ta vara på musikens möjligheter och öka likvärdigheten inom och mellan förskolor i Malmö Stad.

Att synliggöra musiken

En styrka i arbetet med musik inom förskoleförvaltningen i Malmö stad som synliggörs i undersökningen är den positiva inställning till musik och musicerande som framkommer i intervjuer med personer på olika nivåer, samt att det gjorts en rad olika satsningar på musik under en längre tid. Samtidigt pekar intervjuerna på att musiken ändå blir relativt osynlig i utvecklingsarbete och samtal om förskolan. Exempelvis uttrycker musikpedagoger att musiken behöver få en större plats i reflektionssamtal och planering av undervisning på förskolorna. Även skolledare lyfter behovet av att belysa musik och hur den används i både förskolornas och förvaltningens systematiska kvalitetsarbete. Exempelvis säger en skolledare "Varför pratar vi inte om musiken? Det borde vi göra!"

En intressant fråga är hur det kan komma sig att deltagarna å ena sidan säger att det finns en positiv inställning till musik inom förvaltningen, och å andra sidan uttrycker att musiken inte syns eller lyfts fram tillräckligt i förskolornas utvecklings- och kvalitetsarbete. En möjlig förklaring kan vara att den långa traditionen av sång och musik i förskolor (Holmberg, 2012) och förskollärarytbildningar bidrar till att musiken ses som en självklar del av verksamheten som inte behöver diskuteras. Detta står i så fall i kontrast till att musiken fått ett minskat utrymme i förskollärarytbildningen, vilket enligt forskare (Lagerlöf & Wallerstedt, 2018) och deltagare i denna studie påverkar förskollärares förmåga att använda och prata om musik. En rimlig tolkning är att denna neddragning också bidrar till att arbetet med musik och musicerande upplevs vara på ett fåtal "eldsjälar" som riskerar att "brinna upp".

Studiens deltagare pekar på vikten av att fler, såväl pedagoger som skolledare, kan använda sig av begrepp och språk som möjliggör samtal om musik och musicerande. Om musiken inte blir en del av förskolans samtal, blir det även svårare att synliggöra och utveckla musikens användning och roll. Det kan även försvåra utvärderingar och fortsatt utveckling av de nätverk, samarbeten och satsningar som gjorts för att stärka musiken. Detta kan ses som problematiskt i relation till att forskare påpekat att aspekter som synliggörs inom det systematiska kvalitetsarbetet ofta får större tyngd i det fortsatta arbetet (se exempelvis Håkansson, 2021), samt att förvaltningens lägesrapport (Förskoleförvaltningen, 2024) betonar det kollegiala samtalet och systematiska kvalitetsarbetets betydelse.

För att kunna ta vara på de positiva möjligheter som synliggörs i resultaten är en viktig fråga: vad skulle hända med musiken och dess roll om den fick ta större plats i samtal, analyser och utvecklingsarbete på olika nivåer? Intervjuerna pekar exempelvis mot att det finns en hel del outnyttjade resurser i förskolan. För en stad som Malmö bör det vara viktigt att belysa och diskutera hur förskolan och förskoleförvaltningen kan ta vara på de många kollegor som har kunskande och kompetens i musik och musicerande, exempelvis inom olika genrer och från olika delar av världen. En fråga är därför hur den pedagogiska personalens förmågor och intresse för musik och musicerande kan utvecklas och få ta plats, både i den dagliga verksamheten och samtalen på förskolorna, samt i det systematiska kvalitetsarbetet på enhets-, lednings- och förvaltningsnivå.

REFERENSER

- Ehrlin, A. (2012). *Att lära av och med varandra: En etnografisk studie av musik i förskolan* (Doktorsavhandling, Örebro universitet). Örebro universitet.
- Förskoleförvaltningen. (2024). *Lägesbedömning 2024*. Förskoleförvaltningen i Malmö stad.
- Holmberg, Y. (2012). Musikstunder i förskolepraktik: Samband mellan musikens mening, aktivitet och aktivitetsformer. *Nordisk Barnehageforskning*, 5(1), 1–14. <https://doi.org/10.7577/nbf.477>
- Holmberg, Y. (2014). *Musikskap: Musikstunders didaktik i förskolepraktiker* (Doktorsavhandling, Malmö högskola). Malmö högskola.
- Holmberg, Y., & Zimmerman-Nilsson, M.-H. (2024). Music-specialized teachers' reasoning on music practice in preschool: Music knowledge, courage, and visions. *Nordisk Barnehageforskning*, 21(3), 403–424.
- Håkansson, J. (2021). *Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem: Strategier och metoder* (3:e uppl.). Studentlitteratur.
- Jonasson, C. (2022, 1 maj). Barns röster om framtidens boendemiljöer. *Pedagog Malmö*. <https://pedagog.malmo.se/bloggposter/barns-roster-om-framtidens-boendemiljoer/>
- Kultti, A. (2012). *Flerspråkiga barn i förskolan: Villkor för deltagande och lärande* (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet). Göteborgs universitet.
- Kulset, N. B., & Halle, K. (2019). 'Fake it till you make it': How do kindergarten staff in kindergartens with a music profile talk about their musical identity? I *Proceedings of the 9th Conference of the European Network of Music Educators and Researchers of Young Children (MERYC)* (s. 88–98).
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.
- Lagerlöf, P., & Wallerstedt, C. (2018). Förskollärares perspektiv på musikundervisningens utmaningar för de yngsta barnen i förskolan. *Barn - Nordic Journal on Child and Childhood Research*, 36(3–4), 59–78. <https://doi.org/10.5324/barn.v36i3-4.2897>
- Persson Aronson, M. E. (2022). *Förskollärare kan delta i musikaliskt lekande, men avstår: En kvalitativ studie om musikalisk emancipation* (Doktorsavhandling, Högskolen i Innlandet). Högskolen i Innlandet.
- Skolforskningsinstitutet. (2021). *Vad kan skolan lära av hjärnforskning?* Skolforskningsinstitutet.
- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. Skolverket.
- Stenroos, A. (2022, 1 maj). Del 6: Barnens version av vår låt "Övergångsställe". *Pedagog Malmö*. <https://pedagog.malmo.se/bloggposter/del-6-barnens-version-av-var-lat-overgangsstalle/>

- Svanbäck-Laaksonen, M. (2020). *Lärmiljöns betydelse för barns utövande och lärande av grundläggande motoriska färdigheter i småbarnspedagogik* (Doktorsavhandling, Åbo Akademi). Åbo Akademi.
- Wassrin, M. (2016). *Towards musicking in a public sphere: 1–3 year olds and music pedagogues negotiating a music didactic identity in a Swedish preschool* (Doktorsavhandling, Stockholms universitet). <https://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A922206>
- Zimmerman Nilsson, M. H., & Holmberg, Y. (2024). Discourses in Swedish preschool music teachers' conversations: Proficiency, subordination and resistance. *Music Education Research*, 26(5), 546–555. <https://doi.org/10.1080/14613808.2024.2397338>